

ІНФОРМАЦІЙНЕ ПОВІДОМЛЕННЯ № 7
про фітосанітарний стан сільськогосподарських культур
у сільгосппідприємствах Херсонської області
станом на 24.06.2026 року

Шкідники соняшника

Відмічається заселення рослин соняшнику *звичайним павутинним кліщем (Tetranychidae)*, переважно на полях сильно засмічених бур'янами. У спекотну та суху погоду втрати врожаю від цього шкідника можуть сягати 50-60%, а при перевищенні порогу шкодочинності посіви можуть повністю загинути. Інтенсивному розвитку та поширенню шкідника сприяють погодні умови – висока температура повітря і низька відносна вологість повітря.

Кліщі завдовжки 0,3–0,4 мм, з чотирма парами ніг, а личинки — з трьома. Вони можуть бути різного кольору: жовто-зелені, червоні, оранжеві, білі, сірувато-зелені, з темними плямами по обидва боки. Тіло зверху вкрите щетинками, розташованими в чотири ряди. Кліщі заселяють переважно нижній бік листків, де живуть у павутині. Живляться соком рослин, проколюючи епідерміс листка, на якому з'являються спочатку світло-зелені плями, які згодом зливаються й утворюють знебарвлені ділянки (мармуровість). При цьому збільшується випаровування води, відбувається втрата хлорофілу та порушення функцій листкового апарату. Рослини відстають у рості, листки передчасно засихають та опадають, гинуть стебла. Рослини можуть передчасно закінчувати вегетацію. Це може значно знизити врожай, особливо на фізіологічно ослаблених посухою посівах, навіть якщо чисельність фітофагів не перевищує ЕПШ.

Економічний поріг шкодочинності павутинного кліща становить 5 дорослих особин на один листок при заселенні більш ніж 10% рослин. Павутинний кліщ є дуже складним об'єктом для контролю, в першу чергу це пов'язано з його біологічними особливостями та відсутністю надійних перевірених методів контролю. Для виявлення звичайного павутинного кліща рекомендують використовувати збільшувальне скло. Неозброєному оку вони можуть здатися звичайними плямами бруду. Кліщів можна змести на білий папір, а потім уважно подивитися, чи вони рухаються. Кліщі можуть концентруватися на краях поля, особливо якщо поле оточене бур'янами. Але їх може рознести вітром і по всьому полю. Протягом вегетаційного періоду кліщ може дати до 10-12 поколінь. Оптимальною для розвитку кліща температурою є 29-31°C. Оптимальна вологість повітря – 35-55%. З підвищенням температури інтенсивність яйцекладки зростає. Температура повітря нижче 29,5°C, а вологість повітря вище 90% пригнічує розвиток та розмноження павутинного кліща.

Господарствам області необхідно ретельно провести обстеження посівів соняшника на предмет зараження звичайним павутинним кліщем. Це дуже важливий етап боротьби зі шкідником – вчасне виявлення його у посівах. Кліщ, як правило, починає заселяти рослини з країв поля. Уражені рослини відстають у рості, листки передчасно засихають та опадають. Огляд варто

починати з нижніх ярусів листків, поступово переходячи до верху рослини. Обстежувати листки слід з нижнього боку під лупою, адже кліщ має малий розмір, тому неозброєним оком не завжди можна вчасно діагностувати проблему. Кліщі можуть бути різного кольору: жовто-зелені, червоні, помаранчеві, білі.

З метою надійного захисту культури від цих шкідників та оптимізації фітосанітарного стану протягом вегетаційного періоду застосовуються різні препарати. Але не завжди вдається надійно захистити посіви від фітофагів у зв'язку з інтенсивним застосуванням інсектоакарицидів та формуванням резистентних популяцій шкідників. Часто для контролю кліщів аграрії застосовують інсектициди з акарицидною дією (препарати на основі діючої речовини диметоат). Але звертаємо увагу, що більшість з них мають особливості, які потрібно враховувати. По-перше, у інсектицидів відсутня овіцидна дія — препарати не активні проти яєць, личинок та німфи, вплив відбувається тільки на імаго. По-друге, вони не ефективні за температури вище +25°C й мають нетривалий захисний період — всього 7-10 днів. По-третє, контактним інсектицидам важко потрапити на нижню частину листка — зону життєдіяльності кліща.

Враховуючи вищенаведені фактори, для контролю шкідників рекомендується застосовувати саме акарициди. Вони на відміну від інсектицидів контролюють яйця, личинки та німфи (за рахунок чого, захисний період складає понад 30 днів), вони стійкі до високих температур та сонячного випромінювання.

Обробку посівів акарицидами бажано починати до масової появи кліщів. Обов'язковою вимогою щодо застосування є забезпечення суцільного покриття площі та рясного змочування рослин під час проведення обприскування. При застосуванні пестицидів обов'язково слід враховувати рекомендації його виробника щодо умов застосування препарату.

Також посіви соняшнику заселяють і пошкоджують *геліхризові попелиці* – небезпечний сисний шкідник, який висмоктує сік з листя та кошиків, викликаючи їх деформацію, зупинку росту рослин і зниження врожайності. Комаха харчується на нижній стороні листя по жилках, утворюючи великі колонії. Верхні листки скручуються, жовтіють і викривляються. Рослина відстає в розвитку, а при ураженні кошиків формується щупле насіння. Шкідник дає два покоління. Економічний поріг шкодочинності (ЕПШ) попелиць становить 20% заселених рослин із 100 оглянутих, або 40-50 особин попелиць на 1 рослину. На попелицях живляться личинки та імаго семикрапкового сонечка, які є природними ентомофагами.

При надпороговій чисельності, за відсутності ентомофагів посіви соняшнику доцільно обробити інсектицидами, що рекомендовані «Державним реєстром пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні».

Рослини соняшнику можуть пошкоджувати гусениці *бавовникової совки та лучного метелика*. Гусениці листогризучих совок завдають шкоди листкам, що призводить до порушення процесів росту та розвитку

соняшника. Також гусениці можуть пошкоджувати кошики соняшника, вигризаючи в них отвори. Через ці отвори можуть проникати інфекції, зокрема різноманітні види гнилей (біла, сіра, суха). ЕПШ листогризучих совок впродовж вегетації 5-10 гусениць/м².

Гусениці **лучного метелика** скелетують листя соняшнику, залишаючи на них павутину, більш дорослі гусениці можуть з'їдати лист повністю, залишаючи лише грубі жилки і черешки. Також пошкоджують кошики і насіння соняшнику. Гусениці лучного метелика мають п'ять віків. Гусениця I віку жовто-зелена, в подальшому забарвлення змінюється від сіро-зеленого до темного, майже чорного. По боках тіла блискучі жовті лінії, на спині – дві жовті смуги. До кінця розвитку гусениця сягає 28-35 мм у довжину. ЕПШ гусениць лучного метелика 15-20 гусениць/м².

Велику загрозу посівам соняшнику в цей період можуть завдавати **саранові** (італійський прус), особливо тим що межують з місцями резервації шкідника (необроблені землі). Захисні заходи проти саранових необхідно проводити за чисельності шкідника, що перевищує економічний поріг шкідливості (для стадних саранових 2-5, нестатних саранових – 10-15 екземплярів на м²). Заходи щодо ліквідації вогнищ саранових рекомендуємо здійснювати препаратами, зареєстрованими для використання в Україні на основі таких діючих речовин, як: альфа-циперметрин, хлорпірифос, ацетаміпрід, лямбда-цигалотрин тощо. Державний реєстр пестицидів, серед яких є препарати, які доцільно використовувати проти саранових, опубліковано на сайті Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України.

Нагадуємо аграріям про необхідність проведення постійного моніторингу фітосанітарного стану сільськогосподарських угідь, посівів та багаторічних насаджень, на виявлення шкідників і хвороб для подальшого регулювання чисельності шкідливих організмів з метою зменшення їх негативної дії на майбутній врожай.

Важливо! Головне управління Держпродспоживслужби в Херсонській області наголошує, що всі роботи по обмеженню чисельності шкідливих організмів у фазу утворення кошиків – до цвітіння соняшника слід проводити в тиху, безвітряну погоду в ранішні та вечірні години при перевищенні економічного порогу шкодочинності (ЕПШ), суворо дотримуватися санітарних правил, регламентів застосування препаратів, правил і заходів з охорони праці та використовувати препарати лише відповідно до «Державного реєстру пестицидів і агрохімікатів дозволених до використання в Україні».

Також, наголошуємо, що до роботи з пестицидами допускаються лише ті особи, які пройшли навчання з питань безпечного поводження з пестицидами та мають **посвідчення** про право роботи з пестицидами.

Згідно ст.37 Закону України «Про бджільництво», необхідно не пізніше ніж за три доби до початку обробки попередити про це органи місцевого самоврядування, пасічників, пасіки яких знаходяться на відстані до 10

(десяти) кілометрів від оброблюваних площ. При цьому повідомляється дата обробки, назва препарату, ступінь і строк дії токсичності препарату.

Під час проведення польових робіт в умовах воєнного стану, необхідно дотримуватися правил безпечного поводження умов праці!

